

recenze

Dvanáct studií o skutečném Jiřím Mahenovi

Poláček, Jiří a kol.: *Jiří Mahen v množném čísle*. Boskovice: Albert, 2021. 174 s.

Číslovka dvanáct jako by Jiřího Mahena pomyslně provázela životem i tvorbou. 12. prosince (1882) se v Čáslavi narodil, *Dvanáct pohádek* vydal nejdříve s ilustracemi Josefa Lady, později Jiřího Trnky (1918, 1947), v roce 1976 vydal dvě pohádky, z nichž jedna, *Dvanáct zbojníků a vrána*, dala název celému souboru. Když mu jeho kamarád J. V. Pleva vydal k jeho padesátinám publikaci *Mahen, moravský Nasr-ed-din* (1933), Mahen mu poděkoval rukopisem *Dvanáct o skutečném Nasr-ed-dinovi* (1940). Připodobněním Mahena k Nasr-ed-dinovi chtěl Pleva s úctou k příteli připomenout nejen jeho obdiv a lásku k Orientu, ale zejména jeho touhu po osobní svobodě, jemný smysl pro humor a schopnost dívat se na svět kolem sebe s ironií a satirou. Také dvanáct studií z nové monografie *Jiří Mahen v množném čísle* má být hledáním skutečného Mahena a přesahu jeho díla do aktuálního kulturního kontextu.

Ediční úpravu knihy včetně návrhu obálky s použitím ilustrace Josefa Lady vytvořil Jiří Poláček, který se s velkým zaujetím a entuziasmem celoživotně věnuje dílu V. Vančury, K. Čapka, K. Poláčka a dalších velikánů meziválečné literatury, dlouhodobě předsedá Společnosti Jiřího Mahena v Brně (vznikla v roce 1993) a rediguje – spolu s Ivanem Němcem a od roku 2021 s Jiřím Kudrnáčem – zpravodaj této společnosti s názvem *Milíř*. Tím se mu daří udržovat povědomí o významných literárních tvůrcích (nejen) meziválečného období a motivovat čtenáře i vědce k aktualizované reflexi jejich díla.

Jiří Poláček zarámoval celou monografii vstupním prologem, v němž mj. ozřejmuje titul monografie s odkazem na známou Nezvalovu sbírku. Pak už se v první studii věnuje nezbytnému biografickému podloží celé monografie, načrtává Mahenovy životní osudy, podává zevrubný žánrový přehled jeho díla, zmiňuje jeho přátele.

Námětem dalších dvou studií, které se vzájemně doplňují a obohacují, je Mahenův román *Kamarádi svobody*. Marek Krejčí ho využívá k dokumentaci Mahenových vztahů s „kamarády svobody“. Vrací se přitom do jeho pražských studentských let a přináší detailní okolnosti tzv. anarchistického hnízda. Martin Tichý při hodnocení románu prolíná dobový pohled kritiky, sociologickou úvahu i dobovou recepci v kontextu modernistické prózy a tzv. románů mládeže v prvním desetiletí 20. století. Dochází k obecnému závěru, že reflektovaná umělecká tvorba stejně jako čtenářská poptávka stojí v rozporu s dobovými uměleckými normami.

Metodologicky výjimečně působí diskurzivní analýza Mahenovy básně reagující na vznik republiky (Pozdrav svobodné vlasti) Pavla Večeři. Jako by si báseň generující různé interpretační přístupy, navíc vznikající v klíčovém okamžiku našich dějin, žádala specifický přístup – analýzu básně jako mediálního produktu vycházející z teorie sociální konstrukce.

Následující tři příspěvky spojují vybrané aspekty Mahenova divadelnictví. Kratší rané hry jsou předmětem zkoumání Veroniky Valentové, která v jistém smyslu doplňuje a rozšiřuje starší Vlašínovo pojednání. Valentová naznačuje přínos her, ale nebojí se ani kritického nadhledu. Ukazuje se, jak je obtížné kategorizovat autorovu osobnost i dílo. Marek Lollok si na základě příkladu inscenace *Jánošík* (NdB, 2018) klade zásadní otázku aktuálnosti Mahenova díla a možného přístupu k jeho hrám v současné divadelní praxi. Petr Oslzlý připomíná Mahenových šest libret *Husa na provázku* (1925) a popisuje Mahenovy inspirace nejen pro dramaturgii stejnojmenného divadla, ale zejména pro jeho ideové směřování.

Ovzduší avantgardy 20. a 30. let a kontakty mezi Prahou a Brnem ilustruje Ondřej Sládek na příkladu vztahu J. Mahena k J. Mukařovskému. Jsme svědky analýzy společných témat a zájmů obou protagonistů, zejména zájmu o divadlo, dialog a jevištní řeč, a to na základě jejich korespondence.

Portrét Mahenovy osobnosti by byl neúplný bez úvahy nad jeho knihovnickými aktivitami (organizačními, koncepčními, praktickými, sebevzdělávacími). Jaromír Kubíček oprávněně považuje za sjednocujícího činitele těchto aktivit slovo, jeho možnosti, vazby a funkce.

Předposlední studie Jana Laciny přináší pohled na Mahenovy krajiny perspektivou krajinného ekologa. Symbolicky je pak monografie ukončena popisem fondu J. Mahena v Moravském zemském muzeu v Brně. Hana Krafllová informuje o korespondenci, rukopisech, tiscích, fotografiích, výtvarných dílech i audiovizuálním materiálu. Dokumentárním způsobem tak navazuje na úvodní Poláčkovu biografickou studii.

Lze ocenit výtvarný doprovod knihy, který sestává z reprodukcí kreseb, fotografií, přebalů knih, novinových článků, divadelních plakátů, úryvků korespondence, tematicky doplňujících jednotlivé studie. Možná by čtenář kromě nezbytných součástí každé monografie uvítal i stručnou informaci o autorech studií.

Jak avizuje aluzivní titul monografie, osobnost a tvorba J. Mahena je v nové monografii ukazována v množném čísle, a to ve smyslu rozšiřování, doplňování a prohlubování dosavadních bádání, ale také výzev k novým možnostem analýzy. Pozitivním rysem monografie je její otevřenost, atmosféra objektivit i kritičnosti. Není to jen další glorifikace tvořivého díla a života, ale je to kladení otázek přesahujících konkrétní literární osobnost. Nakolik je možné přiblížit se skutečnosti již minulé? Co je ještě aktuální, co je inspirativní, nebo co už zůstává jen v rovině vzpomínky a literárního archivu?

Radomil Novák

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

